

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՐԿԱՎԱԳ ԱՅՆԹԱՐՅԱՆ

Վ Ե Ր Զ Ի Ն Ն Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ

Վանքի շրջապատը թախծի և տրտմության մեջ էր: Միաբանության առօրյա խոսակցությունները պոտովում էին Վեհափառ Հայրապետի ծանր հիվանդության առանցքի շուրջը: Ժողովրդից հաճախակի ներկայացուցիչներ էին դալիս Վեհափառի առողջության վիճակն իմանալու համար: Առավել ծանր էր մեր, սարկավազներիս վիշտը: Վեհափառին կորցնելու միտքն անդամ մեզ սարսափ էր ներշնչում: Հաշտվել, թեկուզ հնարավոր և անխուսափելի կարծված նման մի դառն կորստի հետ, երբ անսպնաք համոզմունքն ունես, թե նրանով դուրս կընկնի անկյունաքարը դարերով սրբազործված մի կառույցի, մի հաստատության՝ ինքնին ողբերգություն է: Սակայն Վեհափառին վերջին հրաժեշտը տալու հավակնությունը չունեինք, քանզի դժվար էր հաշտվել վերոհիշյալ ողբերգական կորստի հետ, երբ դեռ Վեհափառը ապրելու և գործելու լիակատար վճռակախությունն ունի: Նախապես հեղած այցելությունների առթիվ Իր կողմից ցուցաբերված աննահանջ լավատեսությունը, անսպառ կորովը, մեզ հայ ժողովրդին և Հայաստանյայց նկեղեցուն սպասարկելու զգացմունքն ու գիտակցությունը ներշնչելու ոգևորությունը երբեք մեզ չէին տանում դեպի Վեհափառ Հայրապետի հնարավոր մոտալուստ կորուստն: Ինքնադրությանը, ջնալած որ Նրա չափազանց հյուծված դիմադրված գուշակել էր տալիս, որ Նա հիվանդ էր, և ծանր հիվանդ...

Գործի պարտադիր բերումով մայիսի 7-ին, առավոտյան, Գուրգեն սարկավազը եղել էր Վեհափառի մոտ: Նկատելով Նրա վատառողջ և անմխիթար վիճակը, հակառակ իր ինքնազուսպ բնավորության, չէր կարողացել շարտասվել: Ոչ մի խոսք չէր արտասանել Վեհափառը: Գուրգեն սարկավազը երեկոյան վերադարձավ էջմիածին: Արտակարգորեն

դմնառ և այլալված էր նրա դեմքը: Հայտնեց մեզ եղելությունը: Ուղեցիկը անմիջապես այցելություն տալ Վեհափառին: Ճանապարհին, մինչև Նրեան, դեթն ոչ մի վարտուղի խոսակցություն: Յուրաքանչյուրիս դեմքին նկատվում էր ներքին ծանր ապրումների դրոշմը: Մեր հոգեկան աշխարհը մոռաց էր: Ինչ որ դաժան կանխազգացում ճմրտ էր մեր սիրտը: Համբոնթաց, բարձրանում էինք հիվանդանոցի աստիճաններով: Յուրաքանչյուրիս երեսկայության մեջ ուրվագծվում էին քիչ հետո մեր աչքի առաջ բացվելիք տեխնիկական հնարավոր տարբերակները իրենց կտկիծով, դուցե և ողբերգությամբ: Նախասրահում նստած էին հոգեշնորհ Գեորգ Ժայրագուն վարդապետ Վաթյանը և բժիշկները: Բոլորիս նայվածքներն էլ ինքնաբերաբար շրջում էին նրանց դեմքերին և, մեր սպասածին հակառակ նկատում՝ գոհմունքով լի: Եվ անդորր հոգեվիճակ: Հայր Գեորգը մեզմ ժպտով դիմեց մեզ. «Նկեղ եք Վեհափառին տեսության...»: Նվ երբ մենք գլուխներս շարժեցինք, դրական պատասխանի փոխարեն, ավելացրեց. «Ե՛ս տ ապրեք, շա՛տ լավ եք մտածել»:

Գեորգ հայր սուրբը, Վեհափառի հավանությունը առնելուց հետո, հանդարտ քայլերով առաջնորդեց մեզ Վեհափառի սենյակը:

Յուրաքանչյուրիս սիրտը արտակարգ հուզմունքից կարծես ընդհատ-ընդհատ էր բաբախում: Վեհափառի մոտն անցնելու նախկին համարձակությունն ու ինքնավստահությունը չունեինք: Ամեն մեկը մեզանից վարանում էր առաջինը ներս մտնել: Դժվար էր առաջինը տեսնել Վեհափառին՝ նախապես ունեցած զանազան ինքնադրություններից հետո: Համեմատյան դեպս հավաքեցինք մենք մեզ և խորը երկյուղածությամբ, հանդարտ քայլերով մոտեցանք Վեհափառի մահճին...

Այդ պահը վերհիշելն ամբաստանապես արցունք է բերում իմ աչքերից: Որքան բան էր փոխվել Վեհափառի դեմքին... ո՛ւր էր Նրա կենսակրթությունը... ո՛ւր էին Նրա արտակարգորեն հմայիչ քմիծաղն ու ժպիտները... Ո՛ւր էին Նրա մանր աչքերի վառվռում փայլը, կրակը, իմաստությունը... Անիծված հիվանդությունը ի՛նչ դաժան դեր էր խաղացել... Որքան ծանր էին այդ հիվանդության հարվածները...

Համբուրելով վերմակի վրա թույլ ձգված Աչքը, կանգնեցի մեկ շարքի վրա ամսական, որ առանց գլուխը շարժելու տեսներ բոլորիս: Առաջին հերթին Իր ցուցամատի հագվի մկատելի շարժումով սկսեց մեզ համբել: — Երեք... հատ էլ... Մոսկվայում... — խոսվ շնչալով վարդապետ ընդհատ-ընդհատ խոսել և ապա վերին շրթունքի փոքր պրկումով դոհմակություն արտահայտելով, ավելացրեց.

— Բա... վական է...

Այս չափազանց սուղ արտահայտությունն էլ բավական եղավ, որ մենք Վեհափառ Հայրապետի միտքն ու հույսերը կարողանայինք լրացնել ու հասկանալ: Ի՛նչ վարդապետն հույսեր էր կապած մեր աճի ու նվիրվածության, մեր մտքի ու հոգեկան համեատ արժանիքների հետ: Հայրական ինչպիսի՜ անսպառ գուրգուրանքով էր շրջապատել մեզ և ինչպիսի՜ սեր, գոհվել գիտնալու զգացմունք էր ներշնչում մեզ... «Բավական է...», — շնչաց նա: Այդ նշանակում էր, քիչ չէր թիվը, որով կարող կլինի մեր Եկեղեցին շեն-նալու և պայծառանալու:

Հայոց Հայրապետը Իր վերջին ճիգերն է հավաքում Իր սիրատուն սարկավազների հետ զրուցելու: Նրա գունատ շրթունքները շարժվում են: Լսելի են լինում բռնի ամուշատ վանկեր: Քարացած՝ լուսմ ենք, ջանալով ամեն կերպ ամեն ինչ հասկանալ, ինչ որ Վեհափառի իմաստուն ուղեղի մեջ կառուցվում ու զարգանում էր, ինչ որ Նրա հոգու մեջ փոթորկում էր...: Զսպված էր մեր շնչառությունը մեր աչքերի մեջ վառվող արցունքների հետ...

Նստելու ազդանշան է տալիս: Հատուկ պատշաճությամբ համակերպում ենք, առիթ չտալու համար կրկին ազդանշանի, որը ուժ էր խլում հյուծված Հայրապետից: Մի քանի լուպե դադար: Ստեղծվեց չափազանց հուզիչ պահ, քանի որ լուսվումն ու տեսարանի տրամադրությունը առավել հնարավորություն են տալիս մեր սրտի ու մտքի աշխատանքներին: Քակվում է Վեհափառի հետ կապված լավագույն հիշատակների կծիկը: Որքան առողջ, կենսակրթ, փարթամիտ էր նա և

այժմ որքան դժգույն ու հյուծված է: Ասում է իմ, ի՛նչ շուտ է մաշվում կյանքը...

Վեհափառը դարձյալ փորձում էր խոսել. բայց արդեն մեղմ ձայն կար և բռնի մեջ որոշ հստակություն էր մտնում: Բոլորս էլ հանկարծակի սթափվեցինք և սկսեցինք ավելի հակվել դեպի Վեհափառը:

— Ժողո... վերջը ավել... չի շատ ձեզ է... սիրում: Դուք էլ... նրան պի... տի սիրեք: Դուք երիտա... սարդ եք, դուք եր... չանիկ եք...:

Այս արտակարգորեն հուզիչ նախադասության ամեն մի բառի մեջ Վեհափառը անքան խորը զգացմունք ու սեր, այնպիսի դառն արտահայտություն էր դնում, որ մեր յուրաքանչյուրի հոգին ուժգին սարսուռում էր: «Մի-րել ժողովողին», այդ արդեն միս և արյուն էր դարձել մեր մեջ շնորհիվ Վեհափառ Հայրապետի ամենօրյա թելադրանքներին: Բայց նա երբեք մեզ չէր ասել՝ «Դուք երիտասարդ եք, դուք երջանիկ եք...», քանի որ երիտասարդ չլինելու ողբերգությունը հատկապես այսօր էր ապրում, հիվանդանոցի տրտում մահճի մեջ:

Մինչ այդ, վերահսկիչ բժշկուհիներից մեկը ներս մտավ, զարմացած, թե ինչպե՛ս է պատահել, որ այսքան մարդ ներս են թողել և նույնիսկ պատրաստվում էր մեզ դուրս հրավիրել, երբ Գեորգ Հայր սուրբը նրան ասաց, որ մենք Վեհափառ Հայրապետի սիրատուն զավակներն ենք և թե Ինքը՝ Վեհափառն է թույլատրել մեզ ներս գալ:

— Ներողություն, ներողություն եմ խնդրում: Համեմատյան դեպա առիթ մի տվեք հուզմունքի և խոսակցության, — ասաց ու դուրս եկավ բժշկուհին:

Վեհափառն սկսեց մեղմորեն և խորիմաստ ժպտալ:

— Նա դեռ... չի ճա... նա... չում ձեզ:

Մի քանի վայրկյան անց, շարունակեց հետևել:

— Ծեմա... րանը... մեծ պար... տա... վա... նություններ ունի...: Պիտի ավել... չի արդու... նա... վետ դառնա: Ուսանողների թիվը պի... տի բազ... մացնել: Արտա... ահ... մանից էլ 20 հոգի պիտի բե... րել տանք:

Առավել ինքնավստահ ու համակրալի դարձան Նրա խոսքերը: Տարօրինակ է, արդեն ինչ որ կենդանություն էր նկատվում դեմքին և երբեմն թեթևակի ժպտում էր:

— Կառա... վա... լությունը ո... որոշ գու... մար է բաց թողել Մայր Տաճարի վերա... նա... որդու... թյան համար, որպես պատ... մական և ճար... տարա... պետական կա... րե... վոր հու... շարձան: Դա պատմական խոշոր դեպք է: Շնորհ... հակալ ենք Կա... ռավա... լու... թյունից:

— Շնորհիվ Ձերդ Մեծության,— շտապեց հիշեցնել մեզնից մեկը հուզված ձայնով։

— Շնորհիվ Մեր ուղղամտու...թյան,— լրացրեց Նա հազիվ լսելի ձայնով և իրեն յուրահատուկ համեստությամբ։

Այս մի կերպ հաջողված նախադասությունները սկսեցին խանդավառել Վեհափառին և Նա փորձեց դադար չտալ, սակայն, հակառակ իր կամքին, ստիպված եղավ նահանջել։ Չնայած այդ խանդավառությունը մեզ մխիթարում էր, բայց Նրան խնդրեցին հանգստանալ։ Մենք, որ ամենաշուշադրությամբ հետևում էինք Նորին Ս. Օծության ամեն մի շշուռնին, դիմադժերի թույլ խաղերին և Ս. Աջի հազիվ-հազ նկատելի շարժումներին, այս վերջին վայրկյաններում մեր նկատած փոփոխությունը, չգիտես ինչու, մեզ հույս էր ներշնչում, որ Վեհափառը դեռևս ապրելու վճռականություն և կարողություն ունի։ Այս հավատը մեզ խորապես խանդավառեց նույնիսկ և ես ինքնաբերաբար ասացի։

— Ձեր բոլոր երազները կյանքի են կոչված։ Ձեր թանկագին սուղընթացունն է անհրաժեշտ մեր ժողովրդին, մեր նկեղեցուն և մեզ։ Դժվարությունները հաղթահարելու մեծ փորձ ունեք և վստահություն ենք հայտնում, որ այս դժվարագույն պահն էլ կհաղթահարեք...

Գուցե ևս շարունակելի, եթե Վեհափառը չընդհատեր ինձ հետևյալ շեշտված խոսքերով։

— Հենց դա էլ Ինձ հար...կավոր էր... մի'... մի'... հուսա...լքվեք։ Եղեք լա...վատես։ Էջմիա...ծինը տառապա...լից ու փշոտ ճանապարհ է անցել, բայց կեն...դանի է մնացել ու կմնա...։ Սիրե...ցեք էջմիածինը. մե'ղք է էջ...միածինը։

Այս սրտառուլ քաջալերությունն ու պատգամը, որ գալիս էր հազիվ լսելի շշուռնիքով մահճին դամված հայոց Մեծ Հայրապետից, նոր ուժ ու անձնավիրության չընկրկող հաստատակամություն էր ներշնչում մեզ։ Կրկին անգամ Վեհափառին խնդրեցին հանգստանալ, սակայն մերժեց։

— Ար...տասահ...մանյան Իմ պան...դուխտ որդիներս հո...գեպես կմխի...թար...

վեն... լսելով այս վե...րա...նորոգու...թյան մասին։ Ցավ է Ինձ համար, որ իրենց իսկ աչ...քերով չեն... տեսնում։ Շնորհ...հակալ կլի...նեն ամբողջ հոգով մեր Հայրենի կառավարությունից։ Կլինեն զար...մա...ցողներ ևս, բայց նոքա իրենք իրենց կպա...տաս...խանեն...

Ցանկացանք տեղվույն վրա գլխի առնել Վեհափառի խոսքերը, քանի որ Նա սկսեց համեմատաբար ավելի հեշտությամբ և հասկանալի միմունքով արտահայտվել, սակայն անպատեհ նկատեցինք, դաժնելով, որ լավ չէր անդրադառնա Վեհափառի տրամադրության վրա։

Հակառակ Վեհափառի բռնն ցանկության ու ճիգերին, հակառակ Նրա ինքնավստահության, Նա զգացնել տվեց, որ շատ է հոգնում և զգում է հանգստանալու պարտադիր անհրաժեշտություն։

Մենք ոտքի կանգնեցինք։ Մի քանի վայրկյան լուռ ու անթարթ հայացքով նայեց մեզ վրա։ Որքան սեր և գուրգուրանք կար, որքան իմաստ ու թելադրություն կար այդ նայվածքի մեջ։ Աստված իմ, ինչպիսի հուզիչ հրաժեշտ էր... Վեհափառը երբեք այդքան դժբախտ չէր եղել։

— Տեր ընդ... ձեզ։ Եր...բեմն Ինձ հի...շեցեք...,— կիսախուսի աչքերը քիչ բանալով շշուռաց Նա։

Մեր վերջին ճիգերն էինք հավաքում՝ զրուպելու համար մեր արտասուքը։ Չենք փորձում հեռանալ, մի վայրկյան ավելի վայելելու համար Վեհափառի թանկագին ներկայությունն ու հայացքը։ Բոլորս զգում էինք, որ ինչ որ բան էր փուլ գալիս մեր վառվող սրտերի մեջ։ Մենք ապրում էինք լավագույն ու մեծագույն հարազատին կորցնելու թեկուզ ենթադրության դառն տղբերգությունը։ Պատկերացնում էք մեր ցավը, մեր անհուն կակիժը...

Լուռ երկյուղածությամբ համբույրում ենք Վեհափառի հյուժված Աջը և համբընթաց, առավել երկյուղածորեն հետ-հետ գնում դեպի դուրս։

Շիկացած պողպատով գրվեց մեր սրտերում Հայոց մեծագործ Հայրապետի վերջին խոսքը.

— Եր...բեմն Ինձ հի...շեցեք...

